

HSH 12, s 91–239, samt E 250, E 262 och E 274. Den del av minnesantecknarna som gäller hertig Karls tyska resor finns bevarad i K 357, RA. De biogr antecknarna om S som ingår i HSH 12, s 240–46, är tryckta efter hans biografi i X 206, UUB. En samtida berättelse om Gustav I:s liv fram till 1534 som nu ingår i Skoklostersaml, E 8644, RA, har också tillskrivits S.

Tryckta arbeten (bidrag): Utdrag ur Kongl. Secr. Sven Elofsons märkeliga handlingar ifrån år 1556 till år 1579 (Linköpings biblioteks handlingar, d 2, Linköping 1795, s 225–272). [Utdrag ur H 147 i LSB. Rubriken till trots omfattar utdraget tidsperioden 1568–1590. Texten har karaktär av dagboksanteckningar och är av helt annat slag än den berättande texten i den 1825 publicerade texten Paralipomena.] – Paralipomena eller bijhandlingar mycket nyttige att weta, som lyda till konung Göstafs, k. Eriks och k. Johans regementes handlingar. Sammanhempade aff konungzligh secreterare (HSH, d 12, Sthlm 1825, s [91]–239). [Kronikan omfattar tidsperioden 1556–1579.] – Berättelser om k. Gustaf I:s sista stunder och död. II, Relation om konung Göstafs senaste handlingh (Anteckningar från det sextonde seklet, [Utg af J A Almquist,] Sthlm 1905, (Kungl boktr), (HH, 20), s 154–157). [Anonym. S E betraktas som möjlig författare till berättelsen enligt J A A:s förord (s x–xi).]

Källor o litt: Strödda historiska handlar, vol 1; K 357, RR; HKR; Räntekammarböcker 1526–1630, allt i RA. Hovförtäringräkenskaper, furstliga hov, SIA. E 249, E 250, E 262, E 274, X 206, allt i UUB.

I Andersson, Erik XIV (1993), s 73; S Arnell, Bidrag till belysning av den baltiska fronten under det nordiska sjuårskriget 1563–70 (1977), s 174; B Bennich-Björkman, Författaren i ämbetet: studier i funktion och organisation av författarämbeten vid svenska hovet och kansliet 1550–1850 (1970), s 206; H Block, Karl IX som teolog och religiös personlighet (1918), s 70 ff; Calendaria Caroli IX (1903); C Callmer, Svenska studenter i Wittenberg (PHT 1976, 1–2), s 30; GIR 1559–60 (1916); L Hedberg, Karl IX: förtägarfursten och enväldshärskaren (2009), s 30, 45, 58 ff; L-O Larsson, Arvet efter Gustav Vasa (2005); S Ljung, Erik Jöransson Tegel (1939), s 139 ff; P Möller, Måns Clemetsson (Oliveblad) till Vårby och hans släkt (SoH 1950–51); dens, "Karl Anderssons adeliga ätt" och ätten Oliveblads vapen (SoH 1952–53), s 73 not 27; STb; K-E Steneberg, Vasarenässansens porträttkonst (1935), s 60 o pl. 24; U Sundberg, Svenska freder och stillestånd 1249–1814 (1997), s 209; I Svalenius, Georg Norman (1937); dens, Rikskansliet i Sverige 1560–1592 (1991), s 159 ff; Uppsala hm, 2 (1842), s 278.

Jan Brunius

Svender, Lars (Lasse) Gunnar Vilhelm, f 7 juni 1942 i Ljusdal, Gävl, d 12 aug 2006 där, ibid. Föräldrar: direktören Karl Valter S o Ella Margareta Wådell. Studentex vid Hudiksvalls läroverk 7 maj 62, inskr vid LU ht 64, ekon ex där 30 juni 67, ekon chef vid Ljusdals-Posten 67, VD där 81, v ordf för NärLjus (Ljusdals kommuns näringslivskontor) 86–97, ordf i styr för Ljusdals Tidnings ab (senare Carwallas invest ab) från 90-talet, led av styr för Ven Cap, ordf i styr för Almi Företagspartner GävleDala 94–06, i Nordeas lokala bankstyr 98–02, i styr för Hälsingetidningar ab 99–05, led av Företagarnas riksstyr 00–04, v ordf i styr för Tillväxträdet Gävleborgs län från 01, ordf i styr för Nordea Hälsingland 02–05, i styr för Ljusdals företagarfören, i styr för Gävleborgsavd inom Företagarna till 06, ordf i Gävleborgs regionstyr. – Årets företagare i Ljusdal 97, PS:s medalj 98, Norrlandsbjörnen 02.

G 29 juni 1968 i Ljusdal, m Gunn Ingegård Olsson, f 2 juli 1943 där, dotter till chauffören Axel Eugen O o Anna Jonsson.

Efter Lars S:s bortgång kunde man i Ljusdals-Posten, den tidning han ägnat större delen av sitt vuxna liv åt, läsa att "företagsprofilen" S var död. Benämningen var korrekt. I tider av tilltagande kris för mindre lokaltidningar hade S framsynt tagit initiativ till och kraftfullt lett genomförandet av ett stort företagsbygge – ett gemensamt bolag för Hälsinglands tidningar.

Historien med Ljusdals-Posten, grundad 1914, började redan med fadern Valter S som 1937 blev journalist på tidningen. Under 40-talet rådde på den lilla orten konkurrens mellan Ljusdals-Posten och Ljusdals Tidning men den senare fick till sist stryka flagg även om namnet överlevde i Valter S:s bolag. Han hade 1948 förvärvat aktiemajoriteten i Ljusdals-Posten som han drev fram till sin död 1963, och S – alltid kallad Lasse – och hans syskon fick alltså under sin uppväxt god inblick i hur och med vad tidningar arbetar och konkurrerar. För S var det erfarenheter och kunskaper han kunde ha glädje av när han kom till Lund för att läsa ekonomi. Även brodern Olle valde att studera medan systemen Kerstin stannade i Ljusdal för att arbeta i företaget.

S var under sin uppväxt inspirerad av

LASSE SVENDER

Foto Rehnströms fotografiska ab, Ljusdal
Privat ägo

fadern också på andra områden. Valter S, som var starkt idrottsintresserad, var en av pionjärerna bakom den senare så framgångsrika Ljusdals bandyklubb. Bägge sönerna gjorde sig tidigt gällande på isarna och S var allsvensk bandyspelare redan som 15-åring. Han var då den yngste som gjort allsvensk landslagsdebut och upprätthöll sitt bandyspelande ända in på 70-talet. S satsade också på tennis och blev i slutet av 50-talet norrländsk juniormästare.

Under sin utbildning skrev S trebetygsuppsats i ett ämne som förebådade delar av hans framtida verksamhet: ”En modellansats för vissa tidningsföretags prissättningsbeslut.” Efter sin civilekonomexamen återvände han till Ljusdal för att bistå sin syster som efter faderns död blivit VD i företaget. Syskonen hade ärvt det tillsammans, men något tiotal år efter att S 1980 tagit över VD-posten förvärvade han aktiemajoriteten.

Ljusdals-Posten blev en utpräglad lokal-tidning med inriktning på den egna kom-

munen, dess medborgare och deras vardag, och sökte varken läsare eller annonsörer i de angränsande kommunerna. Däri skiljde den sig från övriga tidningar i landskapet. Hudiksvalls-Tidningen, Ljusnan i Bollnäs och Hälsinge-Kuriren i Söderhamn gav sig alla tre in i konkurrens om varandras läsare. Ljusdals-Posten satsade på att vara stark i sin kommun och blev så framgångsrik att den under flera år var en av de tidningar i Sverige som hade högst tackningstal på sin utgivningsort.

Förutsättningarna för tidningsutgivningen påverkades av den vikande befolkningsutvecklingen i Hälsingland. S hade en klar blick för problemen. De andra tidningarna hade försökt bryta sig in i grannkommunerna men försöken hade inte varit lyckosamma utan enbart kostsamma. S ansåg att tidningarna borde samarbeta administrativt, tekniskt och ekonomiskt men – eftersom det är det redaktionella innehållet som ger en tidning dess identitet – behålla sina olika redaktionella inriktningar och karaktärer.

Dagspressens tekniska utveckling ifrån bly till fotosats och från högtryck till offsettryck krävde stora investeringar. Ljusdals-Posten var för liten för att kunna bära sådana kostnader. Lösningen i en första omgång blev att söka samverkan med tidningen Ljusnan i Bollnäs. Med samverkansstöd från presstödsnämnden flyttades tryckningen från Ljusdal till Bollnäs.

Successivt förbättrades de ekonomiska resultaten för Ljusdals-Posten så att företaget under 70-talets sista och 80-talets första år redovisade bland de tio bästa ekonomiska resultaten inom svensk dagspress. Men S fann det 1992 nödvändigt att öka utgivningen från fyra till fem dagar i veckan, främst för att stärka konkurrenskraften mot Hudiksvalls-Tidningen som tryckte på med sin sexdagarsutgivning.

Det rådde oro bland hälsingetidningarna. Rikstäckande Centertidningar ab hade köpt upp aktiemajoriteten i Hudiksvalls-Tidningens tryckeri ab. Aktierna hade tidigare varit fördelade på flera hundra enskilda ägare, men nu hamnade kontrollen i Stockholm. Ljusnan i Bollnäs styrdes från Gävle sedan dess tidigare VD Hildur Sköld sålt sin aktiemajoritet till Gefle Dagblads

förvaltnings ab, och i Söderhamn hade Hälsinge-Kuriren fått ny ägare efter Apresens konkurs 1992. Även i Söderhamn hade förutsättningarna för tidningsutgivning försämrats sedan flygflottiljen och sjukhuset lagts ned. Arbetslösheten var stor och annonsmarknaden rasade.

Men S hade en vision för Hälsinglands dagspress och satsade krafter och resurser för att förverkliga den. Hans kontakter med Hälsinge-Kurirens nye ägare slutade med att han köpte företaget. Åtgärden, menade han, skulle långsiktigt stärka både Ljusdals-Postens och Hälsinge-Kurirens möjligheter att överleva som fristående lokaltidningar, och poängterade att han inte var förtjust i att lokala tidningar förvandlades till editioner av större regionala tidningar. Det var den lilla, självständiga tidningen han trodde på och såg som ett närmast omistligt inslag i lokalsamhället.

S gick vidare och inledde ett samarbete med Centertidningar och Hälsingetidningar ab; ett av parterna hälftenägt bolag, bildades. I överenskommelsen ingick att de tre tidningarna inte skulle konkurrera med varandra. Nu var alltså en opolitisk, en socialdemokratisk och en centerpartistisk tidning sammanförda i ett gemensamt bolag – onekligen en politiskt tämligen ovanlig strukturaffär som dock föll väl ut. Hälsingetidningar ab blev ett mycket lönsamt företag. Samverkan gjorde att kostnaderna kunde fördelas på allt fler tidningsexemplar, vilket i sin tur ökade möjligheterna på annonsmarknaden. Bolaget redovisade år efter år enastående resultat.

S såg framför sig möjligheten till ytterligare utveckling med Ljusnan, den fjärde i kvartetten hälsingetidningar. Tidningens ägare, Gefle Dagblads förvaltnings ab, förväntade sig dock att på sikt få överta projektet, men några sådana planer hade inte S och tidningens representanter drog sig ur diskussionerna. Andra krafter kom att styra utvecklingen. Allt förändrades radikalt i oktober 2005 då Centertidningar ab sålde sina landsortstidningar till MktMedia ab, ett konsortium bestående av MittMedia förvaltnings ab (tidigare Gefle Dagblads förvaltnings ab), Morgonpress Invest ab, VLT ab och Tidningsaktiebolaget Stampen. Konsortiet fick överta Centerpress 50

procent av aktierna i Hälsingetidningar ab, och genom en inkrämsöverlåtelse fördes Tryckeri ab Ljusnan till Hälsingetidningar ab. Nu stängdes Ljusnans redaktion i Söderhamn och dess huvudområde definierades till Bollnäs och Ovanåker. Den avgörande bestämmanderätten hamnade emellertid hos koncernägaren, MittMedia i Gävle.

Även om länet är detsamma, Gävleborg, har tidningsutgivningen i Gästrikland aldrig fått den lokala prägel och inriktning som den haft i Hälsingland. S följde utvecklingen och såg farorna som låg i dess riktning. Han sålde sin andel i Hälsingetidningar ab till MittMedia och övergick till att ägna sig åt det egna bolaget Ljusdals Tidnings ab. Här kunde han använda sina erfarenheter av att driva företag och fortsätta verka inom näringslivet. S och en kusin utvecklade också ett samarbete mellan sina respektive familjeföretag. De deltog i lyckosamma strukturförändringar av exempelvis Edsbyverken och Bruks mekaniska ab i Arbrå.

S kände starkt för sin hembygd som han ville få att leva genom att skapa förutsättningar för ett vitalt näringsliv. Förutom i sitt eget engagerade han sig i företag där han själv hade litet eller inget eget ägande. Han var en av initiativtagarna till och därefter styrelseledamot i NärLjus, inrättat för att utveckla näringsliv i och marknadsföring av Ljusdals kommun. Han ledde under flera år Gävleborgssektionen av Företagarna, likaså Almi Gävleborg som med statligt stöd skulle stimulera näringslivet i Gävleborg.

S figurerade i många sammanhang där Ljusdals, Hälsinglands eller Gävleborgs företags- och näringslivsfrågor stod på dagordningen. Hans erfarenheter, kunskaper, analysförmåga och omvittnade samarbetsförmåga gjorde honom till en efterfrågad samarbetspartner. För sina insatser tilldelades han utmärkelser, bl a Norrlandsbjörnen, Norrlandsförbundets utmärkelse till framstående norrlänning ”för särskilda insatser inom samhälls- och näringsliv”. I en intervju i samband med företagsaffärerna framstod S som en genomtänkt och mycket målmedveten affärsman – som dock inte ville skriva under på att han var mer företa-

gare än tidningsman. Det var hos tidningen hans hjärta fanns.

Källor o litt: N Andersson, Dagspressen i Sverige (1948); T Bergkvist, Från Gefle Dagblad till MittMedia: 111 år av utveckling (2006); Glimtar från Ljusdal under 100 år: 1889–1989 (Skrifter från Ljusdalsbygdens museum, 1, 1989); K E Gustafsson, Dagspressens ekonomi 1976–2010 (2012); J-O Nyström, Hudiksvalls tidning 90 år (1999); A Sima: Ljusdals municipalsamhälle och Ljusdals köping (1939); Den svenska pressens historia, 4 (2002); S Tollin, Svensk dagspress 1900–1967 (1967); T Wädell, L S till minne (Ljusdals-Posten 14 aug 2006). – Art: ar i Helsingen, Hälsinge-Kuriren o Ljusdals-Posten 31 okt 1997.

Bo Prättare

Svenfelt (före 1917 *Svensson*), **John Olof Hjalmar**, f 3 jan 1894 i Ljung, Ög, d 6 juni 1979 i Vreta kloster, där. Föräldrar: disponenten Olof German Svensson (se nedan) o Nanna Evelina Virginia Berg. Studentex vid h a l i Linköping 18 maj 14, officersex 16, löjtnant vid Svea trängkår 18, kapten i reserven 31, inskr vid Handelshögskolan i Sthlm 18, utex där 7 okt 20, studier i USA, direktörsassistent vid Sv chokladfabriks ab (senare Cloetta) 21, led av dess styr 25–72, VD där 26–1 okt 65, led av styr för [försäljn:bolaget] ab Cloetta 26–73, VD där 54–66, led av styr för ab Nissens manufacturing (från 47 ab Nissens chokladfabrik) 26–åtm 71, av styr för Gullbergs härads bank 26, ordf där 29, av Vreta klosters kommunfullm 26, v ordf där 68–71, led styr för Östergötlands enskilda banks kontor i Ljungsbro 26, ordf där 28, led av bankens centralstyr 27, ordf där 55–69, av styr för dess kontor i Linköping 29, ordf där 53, led av styr för Reppe stärkelsefabriks ab 27–åtm 70, av styr för Sv annonsörers fören senast 30–65, av styr för Sv sagofabriks försäljn:ab (Sagogrönsbolaget) 31–39, av styr för Sv choklad- och konfektyrfabrikantfören 31, ordf 66–70, hedersled där 70, led av styr för Gusums bruk 32–64, av styr för ab Sötvaruindustri 35, VD där 48, led av styr för Östergötlands civilförsvarsförbund 37–75, v ordf där o ordf i dess arbetsutskott, led av styr för Ljungsbro trafik ab 44–åtm 69, av styr för Rosenfors bruk 48–

64, av styr för Sveriges industriförbund 55, av styr för ab Förenade chokladfabrikerna (Choklad-Thule) 56–71, av styr för Sveriges chokladindustriförbund, av Östergötlands-Södermanlands handelskammare, av styr för Kemisk-tekniska o livsmedelsfabrikanternas fören, av styr för Sveriges kemiska industrikontor, av pastoratskyrkorådet o kyrkofullm i Vreta klosters förs.

G 1) 20 sept 1919(–43) i Vreta kloster m gymnastikdirektören Gunhild Elisabet Sterner, f 11 aug 1891 i Linköping, Domk, d 11 jun 1973 i Sthlm, Osc, dtr till riksdagsmannen Anders S o Fredrika Elisabet Wetterqvist; 2) 31 aug 1943 i Sthlm, Joh, m sjuksköterskan Gerda Margareta Ingeborg Wählin, f 16 april 1908 i Malmö, S:t Joh, d 17 april 1995 i Linköping, Domk, dtr till ML Peter William Laurentius W o Anna Christina Rydbeck.

Hjalmar S, son till Svenska chokladfabriksaktiebolagets grundare O G Svensson, utvecklade under sin drygt halvsekelånga verksamhetstid faderns företag till en konfektyrindustri av omfattande mått, än idag (2017) en av marknadens största aktörer på området. Företaget, mer känt genom sitt varumärke Cloetta som var namnet på det tidigare separata försäljningsbolaget och från 1980 formellt på hela företaget, kom att under flera decennier fullständigt dominera Ljungsbro och dess utveckling.

Efter officersexamen och studier vid Handelshögskolan och utomlands inträdde S 1921 i familjeföretaget. Enligt traditionen ska han ha varit den som låg bakom den slogan som lanserades 1921, ”Tag det rätta – tag Cloetta”, även om han själv hävdade att den var frukten av ”ett teamwork”. Fyra år senare blev S styrelseledamot i företaget och 1926, efter faderns död, utsågs han till VD. I likhet med sin far använde sig S dock av titeln disponent.

Konsumtionen av fabrikstillverkad konfekt började under det tidiga 1900-talet att öka. Under S:s första år i ledningen expanderade Svenska chokladfabriksaktiebolaget kraftigt och en omfattande rationalisering av driften inleddes. Arbetsstudier företogs, de administrativa systemen lades om och i själva tillverkningen infördes löpbandsprincipen. Nya maskiner införskaffades, bland annat för inpackning av kola